

vabre «ravins» (ib., p. 75.5f.) d'origen pre-romà (= VABERO-/VOBERO-, fr. *Woevre*, del qual potser és, almenys en part, variant *li gaudre* 'barranc silvestre', ib. 71.19) i del qual sembla derivar-se també el nom d'*Avalri*, llogaret dels Aspres.

CALAZA, 'filet albuminos que uneix el rovell de l'ou amb la closca' [DFA.], pres del gr. *χάλαζα* 'granet en el rovell de l'ou' (Aristòtil), pròpiament 'calamarsa', 'gra de calamarsa'.

CALB, i més generalment CALBO, del ll. CALVUS. -VA, -VUM, id. □ 1.ª doc.: S. XIV, *calp* (AlcM).

Acabo de citar un testimoni (VidesR) del f. en forma substantivada per a 'part superior del cap mancada de cabells'; ben viva avui, i general («se li va veure la calba»). De vegades aplicat al terreny, en el sentit de 'clariana de bosc': «l'hotel del Golf és a les kálves del Pinar» anota a Castelló de la P. (1961). Dels rars casos on ho he sentit pronunciar amb -v- labiodental. Com a adj. femení: «Ta testa calba, / puys és ja l'alba, / volrà dormir: / vull-me'n partir», JRoig, *Spill*, 15401.

Rarament trobaríem qui pronuncii avui *kalp* sense la -o, si bé s'escrui així per purisme, però la forma amb -o s'ha introduït com en tants adjectius d'aquest tipus, referents al cos: *cego*, *manco*, *guerxo*, *corbo*, *llosco* (al costat de *llosc* aquest), l'antic i val. *coixo*, etc. En canvi es manté generalment la pronúncia amb -b- bilabial; nota MGadea, a propòsit de la dita «d'ací a cent anys, tots calbos»: «calbos s'escrui y pronúncia en casi tot l'antic reyne, llevat de València y l'horta, a on confundixen molt la b y la v; calvos és castellà» (T. del Xè II, 157). I realment així ho he sentit si fa no fa pertot on la pron. diferencia: *kabe-sét del tio kálbo* a la Canyada de Biar, la 'Scala de kálbo a Gaianes, Pas del kálbo a Castell de Castells, *Racó del kálbo* a la Vall d'Ebo, Barranc de Pere 'l kálbo al Pinós de Mondover (1963); no té gaire autoritat en aquest punt OPou, que tendeix a respectar servilment tot el que es vanta de llatinitat: «--- cabells crespos o rulls --- lo calvo: calvus; la calveza: calvities ---», OPou (*ThPu.*, 245).

DERIV.: *Calbell*, terme de toponímia genèrica, a. 1513, en t. de Cabó (30 v.). Tot un grup de derivats forma el nom, popular en el Migjorn i Val. per a 'clatellada', el més estès és *calbot* (J. Giner i M., 1934), i manllevat per murc. *calbote*; arriba fins a Prat de Comte i a Gandesa (en lloc de 'plantofada, castanyot, catxamona', *Excursions* II, 285, 288); de fet se sent pertot, des de Tortosa i àdhuc abans, fins a l'extrem de migdia: «et pegaré un *kalbót*...!». Vall de Gallinera (1963), a Beniarrés (BDLC x, 178), a Alcoi (MGadea, T. del Xè III, 17; formacions paral·leles *calbissó* val., en boca d'alguns deformat en *cabilsó* (que AlcM no explica correctament); d'altres, *calbissot* o bé *calpissot* (que potser hauria quedat com a relíquia del temps en què encara era popular *calb* pron. *kálp*),¹ usat per a 'calbot, clatellada' pels castellonencs Pasqual Tirado i S. Guinot.² S'usa també

substantivat per a 'minyó lent i poc eixerit': «quan ell era jove, com que era un poc *calpissot*, el seu pare, perquè s'espavilés, li deia ---», que vaig sentir a pàgines de Castelló mateix (1961): potser perquè el carallot que és així n'arreplega molts.

Calbot és una paraula d'origen incert; potser hauria significat 'clatell, cop en el clatell' (cf. el més general *clatellot*, *clatellada*) com a expressió pintoresca donant a entendre que el clatell és la part del cap on no duem cabell. *Calbet* (cognom) no sé si s'ha usat mai amb tals significats; de tota manera *kaubét* s'usa per a una mena de moixó, que havia post 3 ouets de color blavenc en el seu niu, a Rafels (Matarranya, 1961); ara bé el mateix moixó es diu +*kodálbo* a Bellmunt de M. (1936, 1961) i em sembla clar que aquest surt d'un moss. *coll-albo* 'coll-blanc' per dissimilació de laterals, i *caubet*, anàlogament, de *coll-albet* (*kqalbet*), veg. CÒLBIT. Fóra lícit, doncs, de pensar si *calbot* 'clatellada' podria sortir d'un *coll-albo* 'coll pelat, clatell' > *calbo*. No obstant, tot sospesat, trobo que l'explicació més raonable és admetre que es tracta de derivats mossàrabs de *colp* (= *cop*), en forma més o menys arabitxada: mossàr. *colpat* 'colpejat' (fr. ant. *colpé*, *coupé*, it. *colpito*) > àr. **qolbāt* > **colbot* > *calbot*; i *calpissot* < COLOPISLATUS (> cat. *colpejat*, *copejat*), amb evolució paral·lela.

Calbura. *Calbut*. *Calvicie* [cap a l'any 1500, diccionari Alcover-Moll], pres del llatí *calvities*, etc. *Encalbir*. *Decalvar*; *decalvant*; *decalvació*. *Escalbinat*: «Juli Cèsar, lo qual, com ab gran defaliment del cap, qui ere davant *scalvinat*, e girave's los cabells de tras faent-los-se venir davant lo front», Joan de Galles, *Breviloqui*, p. 127. *Escalverament* 'acció de fer tornar calba una persona': «Si negú ferrà altre en la fatz, per gautada 5 sol, si ·l tira per los cabcys ab una mà, 5 sol.; am dues mans: 10 sols; si cau en terra, 15 sols; qui·l tira per la barba, 20 sol.; per *escalverament*, 40 sol.», *Usatges* (IX, NCL., 60.2, amb glossa errònia).

¹ La important vila de *Calp*, entre el Cap de la Nau i Altea, contra el que se sol creure potser no té etim. pre-romana, ni connexa amb el *Calpe* gibal-tarenc, sinó romanalla de l'antiga forma del descendent de CALVUS, per allusió a l'enorme penya pelada d'Ifac? — ² «Juntets ajuren per rastolls i per guarets Sentet de Escellia i Tomaseta la Guimerana, aguantant ella males cares i *calpissots* de Sentet, i desfent-se ell en carícies i salameries quan Tomaseta s'entristie», *Escenes Castellon.*, 10.

Calc, V. calcar

CALÇ, f. 'substància mineral hidratable, òxid de calci', del ll. CALX, CALCIS, id. □ 1.ª doc.: S. XIII. «De les arenes e del forn de *calç* a fer» és el títol d'un dels capítols dels *Costums de Tortosa*; «a l'entrar hi havia vista *calç* viva», Joanot Martorell, *Tir.* (Ag. I, 34); «van tots jorns en aquell loc a fer lenya e *calç*», Muntaner, § 122. D'ús general a tot el domini lingüístic, fins als Pirineus: *káls* Vall Ferrera (Tor, 1932), i només en certs parlars pirinencs, que ja són